

Pradžios knygos 1–4 sk. vertimas ir leksikografinės pastabos, I: pasakojimas apie kūrimą 1,1–2,3

INGRIDA GUDAUSKIENĖ

Lietuvos edukologijos universitetas, T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius

El. paštas: ingrida.gudauskiene@leu.lt

DANIELIUS DIKEVIČIUS

Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, Kalvarijų g. 325, LT-08420 Vilnius

El. paštas: ddz12b@gmail.com

Straipsnyje pateikiamas naujas Pr 1,1–2,3 teksto vertimas iš biblinės hebrajų kalbos, jį pagrindžiant paraidiniu interlinijiniu vertimu bei leksikografinėmis pastabomis. Lietuvoje nūdien atitinkamas biblinio teksto vertimo problematikos diskursas profesionaliu moksliniu lygmeniu yra vos pastebimas ir labai fragmentiškas. Šia publikacija į profesionalių Biblijos tyrinėtojų ir filologų gretas nukreipiamas raginimas tokias diskusijas suaktyvinti ir taip paakinti Biblijos vertimų į lietuvių kalbą istorijos tęstinumą.

Raktažodžiai: *Pradžios knyga* (Pr), paraidinis vertimas, literatūrinis vertimas, leksikografinės pastabos

IVADAS

Turtinga lietuviškųjų Biblijos vertimo tradicijų – katalikiškosios ir protestantiškosios – istorija (1), įvairiose epochose klojusi mūsų kultūros pamatus, neleidžia apsiriboti vien gėrėjimusi ja ar jos sukurtu materialiuoju ir nematerialiuoju gėriu, o kaip tik dėl jai visuomet priklausančios kultūrinio potencialumo jėgos verčia žvelgti perspektyviai. Kaip pratęsimė šią istoriją? Žinia, kiekvienoje dabartyje mus lydintis kultūrinis – plačiąja prasme – krašto paveldas laiko trajektorijoje yra formuojamas veiklaus, perspektyvaus žvilgsnio.

Kalbant apie Biblijos vertimo į lietuvių kalbą tradicijas, tas žvilgsnis, juolab turint minty ne fragmentiškus vertimus, nusipelno giganto kvalifikacijos ta prasme, jog prie Biblijos vertimų beveik išskirtinai darbuodavosi pavieniai asmenys (2). Užtenka šiuo požiūriu pažvelgti į XX a. – čia Juozapo Skvirecko (katalikų dvasininkas) visos Biblijos vertimas iš lotyniškosios Vulgatos (1911–1937) (3), Česlovo Kavaliausko (katalikų dvasininkas)

(1) Sintetinę jos apžvalgą žr. [1, 7–14].

(2) Biblijos vertėjų į lietuvių kalbą sąrašą su biografinėmis detalėmis bei nuorodomis į jų verstus Biblijos fragmentus, dalis ar visumą žr. [21].

(3) Su plačiais komentarais, pasižyminčiais dažnomis leksikografinėmis pastabomis apie biblinį tekstą originalo kalbomis.

Naujojo Testamento vertimas iš graikų kalbos (1972) (4), Antano Rubšio (katalikų dvasininkas) Senojo Testamento vertimas iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų (1990–1995) (5), Algirdo Jurėno (baptistų dvasininkas) visos Biblijos vertimas iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų (2000) (6). Šiuose autoriniuose darbuose sugulė ne tik lingvistinis, bet ir istorinis, literatūrologinis, teologinis ir kt. šių vertėjų Biblijos pasaulio išmanymas. Šis, kaip, beje, ir visas sąrašas nuo pačių fragmentiškiausių mums žinomų Biblijos vertimo į lietuvių kalbą užuomazgų, atskleidžia tai, jog Biblijos vertimas praktiškai tampa iššūkiu kiekvienai kartai. Šį dėsningumą greičiausiai dažnai lemia pati kalba kaip gyva ir nuolatos evoliucionuojanti tikrovė.

O šiandien? Per pastarąjį dešimtmetį lietuviškoje mokslinėje literatūroje pasirodė keletas šio straipsnio autorių publikacijų, kuriose, nors ir labai fragmentiškai, traktuojamos biblinio teksto vertimo problemos (7). Tai – ne dabartyje naudojamo(-ų) vertimo(-ų) kvestionavimo apraiškos, greičiau – siekis atkreipti dėmesį, jog biblinis tekstas kaip toks visuomet yra atviras interpretacijai, taigi ir vis naujoms išvalgoms, prie kurių biblistų profesionalą pirmiausia veda teksto vertimo instrumentarijus.

Šioje publikacijoje, atveriančioje *Pradžios knygos* 1–4 sk. vertimo problematiką (8), einama to paties esminio tikslo kryptimi – suprasti biblinį tekstą originalo kalba ir kiek įmanoma tiksliau perteikti jo prasmę lietuviškai. Taigi čia pateikiamas naujas Pr 1,1–2,3 vertimo iš hebrajų (naudojamas *Biblia Hebraica Stuttgartensia* tekstas, 1997, 5-as leidimas) į lietuvių kalbą variantas, jį pagrindžiant paraidiniu vertimu, atliktu interlinijiniu principu, kurį lydi leksikografinės pastabos apie svarbesnius ar problemiškus teksto žodžius. Kiek mums žinoma, šiuolaikiniame moksliniame diskurse mūsų šis straipsnis yra bene pirmas, tokiu lygmeniu traktuojantis biblinio teksto vertimo iš originalo kalbos problematiką. Manome, tai laikydami ir daline šios publikacijos verte, jog tokio pobūdžio darbai turėtų paakinti profesionalią kolegishką diskusiją šioje srityje (9), o įvertinus tai, kad nuo paskutiniųjų Biblijos vertimų į lietuvių kalbą vis labiau įsibėgėja kartų kaita, realu, jog tokia diskusija, laimingai sutampant ir kitoms aplinkybėms, galėtų paskatinti prisiimti atsakomybę už šios istorijos tęstinumą.

PARAIDINIS PR 1,1–2,3 VERTIMAS IR LEKSIKOGRAFINĖS PASTABOS

Pririšus lietuviškąjį tekstą prie hebrajiškojo interlinijiniu būdu susiduriame su šiokiu tokiu nepatogumu – lietuviškai turime skaityti iš dešinės į kairę. Tačiau šis nepatogumas palyginti menkas su vertimo interlinijos teikiamu esminiu privalumu – pririšus žodį prie žodžio ir laikantis kuo labiau paraidinio teksto perteikimo, atsižvelgiant pirmiausia į hebrajiškojo

- (4) Naudojamas katalikų ir protestantų, 1972–2012 m. sulaukęs apie penkiasdešimt laidų; žr. [19, 245–251].
- (5) Už šį vertimą ir kitus darbus biblistikos srityje 1995 m. A. Rubšiu suteikta Lietuvos nacionalinė premija.
- (6) A. Jurėno Naujojo Testamento vertimas iš graikų kalbos pirmą kartą pasirodė išėivijoje jau 1961 m. Visos Biblijos vertimą lydi, nors ir minimalios, bet labai vertingos filologinės pastabos, dažnai – ir nuorodos į teksto kritiką.
- (7) Žr. [7, 17–47; 8, 147–159; 9, 95–104; 10, 71–76; 11, 81–106; 12, 43–61; 13, 135–152; 14, 77–86].
- (8) Be pastarosios, artimiausiu metu planuojamos dar trys publikacijos: Pr 2,4–25; 3,1–24 ir 4,1–23 tekstų vertimas su interlinijos pateiktimi ir leksikografinėmis pastabomis.
- (9) Drįstume tikėtis – tarpkonfesinės ir tarpreliginės, suvokiant ir didžiu privalumu laikant mūsų gyvenimiškai kultūrinei aplinkai būdingą krikščioniškųjų konfesijų įvairovę bei judaizmo indėlį į jos raidą.

teksto morfologinius-sintaktinius ypatumus, galime „pagauti“ originalia kalba mėstančio žmogaus, tautos, kultūros savitumą. Interlinijinį vertimą lydinčios leksikografinės pastabos siekia sustiprinti šią vertėjo *pareigą tekstui* (10). Perteikdamos kai kurių žodžių, jų junginių ar formuluočių paaiškinimus jos pagrindžia apsisprendimą dėl vienokio ar kitokio vertimo varianto, kartais atkreipiant dėmesį ir į teologinės interpretacijos krypties galimybes (11).

Dėl čia verčiamo teksto delimitacijos tarp egzegetų nėra vieningo sutarimo. Egzistuoja trys jo ribų nustatymo modeliai – 1,1–2,4a; 1,1–2,4 ir 1,1–2,3, kiekvienas iš jų grindžiamas lingvistiniais, o nuosekliai – ir teologiniais argumentais. Be abejo, biblinio teksto ribų nustatymo problema perdėm yra susijusi su teologine jo interpretacija ar net kartais valdo pastarosios kryptį, kaip kad yra šio teksto atveju. Čia vis dėlto optimaliau yra kalbėti ne apie radikalų lūžį tarp 3 eil. ir 4a eil. ar 4b eil., bet 4 eil. skaityti kaip šio naratyvo tranzityvinę vietą (12), šią eilutę jungiant prie antrojo pasakojimo dėl ją pradedančios ir visoje *Pradžios knygoje* reikšmingos įvadinės *tôl'dôt* formulės (13). Taigi kaip pirmą tekstinį vienetą skaitome 1,1–2,3 bloką (14).

1,1

בְּרֵאשִׁית^a בְּרָא^b אֱלֹהִים^c אֶת־הַשָּׁמַיִם^d וְאֶת־הָאָרֶץ:
žemę tą ir dangus tuos Elohim sukūrė Pradžioje

בְּרֵאשִׁית^a – konstrukcija iš: a) prielinksnio בְּ, išreiškia, pvz., *vietininką, tarp, virš, su, prie, todėl* ir kt. ir b) daiktavardžio רֵאשִׁית, *pradžia* kaip pabaigos priešprieša, *pirmiena* kaip pirmųjų derliaus vaisių atnaša, *pirmas* ar *atskaitos taškas* chronologine prasme, *pirmas* ko-kybine prasme – tai, kas geriausia. Pasakymo בְּרֵאשִׁית vertimas priklauso nuo 1 eil. sintaksės supratimo – suprantant tai kaip pagrindinį sakinį, בְּרֵאשִׁית verčiama *pradžioje*, o kaip šalutinį – *kai / kada* (15).

בְּרָא^b – *kurti, formuoti*; Biblijoje – išskirtinai teologinis veiksmazodis (veiksny – tik Dievas), tačiau, pvz., finikičių kalboje tos pačios šaknies žodžiu aptariamas žmogaus kaip menininko veiksmas (16). 1,1–2,3 pasikartoja 6x (plg. 1,21,27[3x]; 2,3) ir niekuomet nesiejamas su materialiuoju papildiniu, t. y. nenurodoma, iš kokios medžiagos kūrimo procese atsiranda įvairūs objektai. Tai galėtų būti suprantama kaip nuoroda į *creatio ex nihilo* idėją.

אֱלֹהִים^c – daugiskaitinis daiktavardis, paraidžiui – *dievai*, vienskaitinė forma – אֱלֹהִי^c arba אֱלֹהִים^c; šis žodis kildinamas iš semitinėms kalboms bendros šaknies 'lh. Biblijoje tai – bendras

(10) Leksikografinės pastabos atliktos remiantis hebrajų kalbos gramatikomis bei keletu hebrajų kalbos žodynų, nuorodos į kuriuos atskirai prie kiekvieno žodžio aptarties nėra pateikiamos. Naudotus žodynus žr. [2; 5; 6; 15; 16]; naudotas gramatikas žr. [17; 18; 22].

(11) Teologinės interpretacijos plėtojimo; tačiau čia to sąmoningai vengiama siekiant, kiek tai leidžia tokios analizės pobūdis, išlikti filologinėje diskusijos plotmėje.

(12) Žr. [28, 36].

(13) Daugelis egzegetų šią formulę pripažįsta esant vienu iš esminių *Pradžios knygos* struktūrinimo elementų. Čia ji aptinkama 10x (plg. 2,4; 5,1; 6,9; 10,1; 11,10.27; 25,12.19; 36,1 [9]; 37,2); detaliau apie tai žr. [24, 31–38]; čia pateikiamos ir vertingos bibliografinės nuorodos apie diskusiją dėl *tôl'dôt* funkcijos *Pradžios knygoje*.

(14) Apie šio pasakojimo kontaktus su antikinių Artimųjų Rytų mitais žr., pvz., [25, 9–11; 29, 111–113].

(15) Plačiau apie šios konstrukcijos vertimo problematiką ir galimybes žr. [3, 17; 9, 95–104; 20, 144–146; 26, 54–56].

(16) Žr. [26, 55].

tikrinis daiktavardis *Dievui*, *dievybėms* įvardyti. Kai אלהים taikomas vienam Dievui, gramatiškai jis traktuojamas kaip *intensyvumo daugiskaita*. Taip įvardyta tikrovė turi tai rūšiai priklausančių savybių maksimumą. Vengdami šiuo atveju pernelyg ausį režiančio paradinio *dievai*, interlinijiniame vertime paliekame originalų žodį – *Elohim*.

ארה – paprastai neverčiama dalelytė; kai אר išreiškia galininką, jos funkcija objekto atžvilgiu yra pabrėžtinai parodomoji. Tuomet אר lietuviškai leidžiasi išverčiama parodomaisiais žodeliais *tą, šitą*.

שממים – daugiskaitinis daiktavardis, išreiškiantis *dangų* fizine prasme ir *dangų kaip Dievo buveinę* (plg. *dausus*). Čia שממים konstrukcija su ארץ (du svarbiausi kūrinijos elementai) traktuojama kaip merizmas ir išreiškia visumos idėją. Kitaip yra poliarizmo atveju, kai visumos idėja išreiškiama dviem priešingais elementais (pvz., *gero* ir *pikto* pažinimo medis; plg. Pr 2,16).

1,2

והארץ היתה תהו ובהו^a וחשך^b על-פני תהום^d
 vandenu gelmės veidų virš tamsa ir tuščia ir beformė buvo žemė ta Ir
 ורוח^e אלהים נרחפת על-פני המים:
 vandenujų veidų virš sklendžiantis Elohim vėjas ir

ארהו – tipiškas hendiadis (17): daiktavardis ארהו išreiškia *tuštumos, beformiškumo, konfūzo* ir pan. idėją, tai – *chaosas*, neturintis nei formos, nei matmenų; panašiai ir daiktavardis בהו, nors jo reikšmė nėra visiškai aiški, implikuoja *tuštumos, vakuumo* idėją; abu žodžiai stilistiškai vienas kitą kvalifikuoja ir sustiprina. Kaip ir šiuo atveju, kitus 2x Biblijoje בהו vartojamas tik formuluotėse su ארהו (plg. Iz 34,11; Jer 4,23). Posakis ארהו ובהו išreiškia *pirmapradės (negyvenamos) tuštumos, pirmųkščio chaoso* idėją. Iš principo tai yra antitezė *buvimo* idėjai. ארהו asocijuojama su Tiamat, babiloniečių dievybe – jūrų pabaisa (šumerų – Tohu), או בהו – su Baam, finikiečių deive-motina (18).

חשך^b – *tamsa, tamsybė, naktis, sutemos*; suprantama ir kaip *pirmųkštė tamsa*, dažnai חשך – antitezė šviesai.

פני – vienaskaita פנה; pirminė reikšmė – *veidas*, tačiau gali turėti ir bendresnę reikšmę, pvz., *matoma pusė, paviršius, kažkas priešais*.

תהום^d – *vandenu giluma, požeminių vandenu gelmė, jūra, jūros gelmės, pirmųkštis vandenynas*; kildinamas iš veiksmažodinės šaknies הוה, *riaumoti, audroti, šniokšti, kelti didelį triukšmą*. Žodyje תהום susiejamos *gelmės, vandens, judėjimo / garso* idėjos, tai – *chaotiška masė*, garsiai šniokščianti ir baugi tikrovė.

רוח^e – pirminės reikšmės – *vėjas, kvėpavimas, judantis oras*; hebrajų Biblijoje šis žodis aptinkamas apie 400x ir turi keletą konotacijų, pvz., išreiškia *jėgą, drąsą, gyvybingumą, smūgį*, žmogaus *dvasinį pradą, antgamtinės būtybes*; sąsajoje su אלהים paprastai reiškia Dievo *dvasią*, tačiau pasakymas רוח אלהים, paraidžiui – *vėjas dievų*, pažymi įvardytos tikrovės *aukščiausio laipsnio idėją (superlativus – galingiausias vėjas)*. Tad רוח אלהים galėtume versti ir *baugi audra, galinga audra*. Tuomet *baugi audra* būtų aiškinama kaip vienas iš chaoso elementų (19).

(17) Žr. [25, 5].

(18) Žr. [26, 57].

(19) A. Jurėnas dėl problemiško šio pasakymo vertimo pažymi: „Arba: vėjas nuo Dievo siautė“; žr. [4, 1].

1,3

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר:
šviesa buvo ir šviesa tebūna Elohim sakė Ir

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים – ši naratyvinė formulė (+ veiksmažodis /-iai, išreiškiantys liepimą) vi-
same tekste pasikartoja 9x (plg. taip pat 6.9.11.14.20.24.26.28 eil.), tačiau atkreiptinas
dėmesys ir į אֱלֹהִים וַיֵּאמֶר 29 eil.; čia po šio pasakymo eina *qal* veiksmažodžiai (pasakojamoji
nuosaka) – taip neišreiškiamą liepiamoji nuosaka, tačiau aiškiausiai esame akistatoje su
t. t. tvarkos nustatymu, o 22 eil. turime konstrukciją אַתֶּם אֱלֹהִים לֵאמֹר, kuri reiškia
palaiminimą, po jo eina liepimą išreiškiantys veiksmažodžiai. Taigi turime 10x – 6.9.11.
14.20.24.26.28.29 – formulę אֱלֹהִים וַיֵּאמֶר ir 10x – 6.9.11.14.20.22.24.26.28 – liepiamuosius
veiksmažodžius (20). Kūrimas *per žodį* buvo žinomas ir kitoms antikinių Artimųjų Rytų
tautom (pvz., Egipte), tai pabrėžia ontologinį skirtumą tarp Dievo ir pasaulio – pastarasis
nėra iš Dievo emanavusi tikrovė, bet *kita*, t. y. Dievo sukurta tikrovė.

1,4

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי טוֹב^a
gera kad šviesa ta Elohim matė Ir
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:
tamsos tos tarp ir šviesos tos tarp Elohim skyrė ir

טוֹב^a – šios šaknies žodžiai pažymi pozityvumą, jų reikšmės apima pačius įvairiausius
atspalvius; טוב vartojamas kaip veiksmažodis (*būti maloniam, būti žaviam, būti laimingam,
būti švariam* ir kt.), daiktavardis (*grožis, laimė, palaiminimas, džiaugsmas, malonumas*
ir kt.), būdvardis (*geras, gražus, malonus, tinkamas, garbingas* ir kt.) ir prievieksmis (*gera,
gražu, malonu, žavu, skanu, linksma, brangu, švaru* ir kt.). Tikrovės įvertinimas kaip
טוֹב Dievo lūpomis išreiškia aukščiausio laipsnio idėją – tai, kas *geriausia, gražiausia* ir
pan. Pasakymas išreiškia šiam tekste pasikartoja 7x (plg. taip pat 10.12.18.21.25.31 eil.;
31 eil. – modifikuojamas) ir yra viena iš liturginių formulių, priklausanti Izraelio šlovinimo
tradicijai (plg. Ps 100,5; 106,1; 136,1; 1Kr 16,34) (21).

בָּרָא – veiksmažodis, nusakantis *atskyrimo, perskyros, padalijimo, išskyrimo* ir pan.
idėjas; veiksmas gali realizuotis kaip atskyrimas tarp objektų, kaip perskyra, atsiskyrimas
ar paskyrimas moraline prasme, jo subjektas gali būti Dievas ir žmogus. Čia vartojama
priežastinė *hifil* forma reiškia *atskirti, padaryti perskyrą* וַיִּבְרָא וַיִּבְרָא וַיִּבְרָא.

1,5

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם^b
diena šviesai tai Elohim šaukė Ir
וַלְחָשָׁךְ קָרָא לַיְלָה
naktis pašaukė tamsai tai ir
וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד:
viena diena rytas buvo ir vakaras buvo ir

קָרָא – šaknis *qr'* yra bendra ir kitoms semitinėms kalboms, pirmiausia nurodo į kažkokios
žinios, žodžio ar kvietimo paskelbimą. קָרָא reiškia *rėkti, šaukti, kviesti, duoti / suteikti vardą,*

(20) Žr. [28, 18].

(21) Žr. [27, 29–30].

pavadinti, įvardyti. Vardo davimas dažnai išreiškia esmines įvardijamo objekto ypatybes ir įvardijančio subjekto viršenybę pastarojo atžvilgiu.

^ביּוֹם – *diena, šiandiena, metai, laikas*; šaknis yra bendra ir kitoms semitų kalboms. Hebrajų Biblijos laiko sampratoje tai svarbiausias žodis; juo gali būti reiškiamas ir konkretus laiko taškas, ir t. t. laiko periodas. יום yra priešprieša nakčiai – לַיְלָה, simboliškai tai yra nuoroda į apvaldytą chaosą – kiekvienas rytas yra kūrimo priminimas.

...וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם... – identiška formuluotė tekste pasikartoja 6x (plg. taip pat 5.8.13.19.23.31 eil.); funkcionuoja kaip kūrimo etapų užsklandos formulė ir išreiškia *creatio continua* idėją; septintos dienos užsklandoje šią formuluotę pakeičia Dievo palaiminimas (plg. 2,3a). Paros laikas pradedamas skaičiuoti nuo vakaro ir tai primena sukūrimo pradžią – pirmiau buvo tamsa (atitinka vakarą), po to sukuriama šviesa (atitinka dieną).

אָהַר – čia svarbiausias skaitvardis (kelintinis – רָאשׁוֹן), turintis būdvardžio reikšmę – *pirmoji*.

1,6

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ^א בְּתוֹךְ הַמַּיִם
vandenų tų viduryje tvirtuma tebūna Elohim sakė Ir
וַיְהִי מִבְּדֵיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:
vandenų nuo vandenis tarp atskirianti tebūna ir

^ארָקִיעַ – (*iškalta*) *metalo plokštė, tvirtuma, (įgaubtas) tvirtas paviršius*; pirminė reikšmė – *ištiesintas, išskleistas, kojomis sumintas daiktas*, vartojamas tiesiogine ir metaforine prasmėmis. רָקִיעַ – tai iškalta ir išskleista plokštė.

1,7

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הָרָקִיעַ וַיִּבְדֵּל
skyrė ir tvirtumą tą Elohim darė Ir
בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם
vandenų tų tarp ir tvirtumos tos apačioje kurie vandenų tų tarp
אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי-כֵן:
taip buvo ir tvirtumos tos virš kurie

^אעָשָׂה – *daryti, atlikti, nuveikti*; bendro vartojimo ir Biblijoje labai paplitęs veiksmazodis; dažnas ir *Pradžios knygos* kūrimo kontekstuose. Žodžiu עָשָׂה, palyginti su בָּרָא (plg. 1 eil. בָּרָא), labiau pabrėžiamas pats darymo veiksmas, o בָּרָא dažniausiai implikuoja absoliutų kuriamo dalyko naujumą. עָשָׂה priklauso ankstyvesniam kūrimo teologijos žodyniui, בָּרָא – vėlesniam, tačiau šiame tekste abi šios tradicijos yra sujungtos. עָשָׂה įvardija ir Dievo veikimą istorijoje, pabrėžia Dievo imanentiškumą.

1,8

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם
dangus tvirtumai tai Elohim šaukė Ir
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁנִי:
antra diena rytas buvo ir vakaras buvo ir

1,9

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת^a הַשָּׁמַיִם
 dangų tų po iš vandenys tie tesusirenka Elohim sakė Ir
 אֶל-מְקוֹם אֶחָד וַתֵּרָא^b הַיַּבְשָׁה^b וַיְהִי-כֵן:
 taip buvo ir sausuma ta matoma būna tegul ir vieną vietą į

^aמִתַּחַת – konstrukcija sudaryta iš: a) prielinksnio מִן – iš, nuo, po, kadangi, prieš ir kt. ir b) prielinksnio תַּחַת – po, žemiau, apačioje ir kt.; posakis הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם pagal antikinę Artimųjų Rytų kosmogoniją žymi vandenys, kurie yra po dangumi (plg. *vandenų virš dangaus skliauto ir gelmės vandenų idėjas*).

^bהַיַּבְשָׁה – *sausa dirva, sausa žemė, sausuma, sausažemis*; šiuo žodžiu išreiškiamas kontrastas drėgnai žemei, drėgnai vietai, vandenims. Tas pats יַבְשָׁה vartojamas ir egzodinėje tradicijoje – vandenų viduryje Dievo veikimas produkuoja יַבְשָׁה – *sausumą*, kaip pasekmę – išgelbėjimą (plg. Iš 14,16; Neh 9,11).

1,10

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ
 žemė sausumai tai Elohim šaukė Ir
 וּלְמִקְוֵה^a הַמַּיִם קָרָא יַמִּים^b וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
 gera kad Elohim matė ir jūros pašaukė vandenų tų telkiniui ir

^aמִקְוֵה – *surinkimas, telkinys, masė, akumuliacija, kaupimas, sankaupos*; žodis vartojamas įvairiose konstrukcijose ir verčiamas kontekstualiai.

^bיַמִּים – daugiskaita daiktavardžio יָם – *jūra*, bet taip pat *vakarai, vakarų kryptis*; žodis paplitęs kūrime teologiją implikuojančiuose tekstuose. יָם dažnai apima baimės, pavojaus, su negatyviomis ir kūrimui priešingomis jėgomis susijusios vietos konotacijas. Šioje eilutėje užbaigiamas atskyrimas tarp sausumos ir vandenų, to apogėjus – vardų davimas šioms tikrovėms.

1,11

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשֵׂא^a הָאֶרֶץ דְּשֵׂא^b
 želmenį žemė ta tedaigina Elohim sakė Ir
 עֵשֶׂב מְזֵרֵעַ^d זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵוֹ^f
 jo rūšį pagal vaisių darantį vaisių medį sėklą sėklinančią žolę
 אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בוֹ עַל-הָאֶרֶץ וַיְהִי-כֵן:
 taip buvo ir žemės tos ant jame jo sėklą kuris

^aתִּדְשֵׂא – *daiginti, sudygti, šviežiai išaugti, želdinti*; čia priežastinė hifil forma – *tegul būna sudaiginta*. Pirmą kartą kūrimo eigoje pasikeičia kūrimo subjektas – žemei Dievo žodžiu suteikiama kuriančioji galia augmenijos atžvilgiu, o Mesopotamijos mituose augalai tiesiogiai sukuriama pačių dievų.

^bדְּשֵׂא – tos pačios דִּשָּׂא šaknies žodis – *želmuo, jauna žolė, ūglys*; tai žolė bendriausia prasme ar įvairiarūšė žolė, tačiau דִּשָּׂא suponuoja jaunus, žaliuojančius ūglius – taip pabrėžiamas jų šviežumas; tokie ūgliai ar želmenys paprastai ganiavai yra gyvybingas maistas (plg. Ps 23,2). Čia vartojamas vienaskaitinis daiktavardis daugiskaitai išreikšti (kolektyvinė vienskaita) – kolektyvinę reikšmę turi ir kiti šiame tekste vartojami daiktavardžiai, kuriais įvardijami kūrinijos objektai.

עֵשֶׂב – kolektyvinė vienaskaita; *žolė* bendriausia prasme; šia žole gali būti laukiniai ir kultivuojami augalai: piktžolės, įvairios žolės, daržovės, javai ir kt., visa žolinė augmenija, turinti sėklą. Taip עֵשֶׂב įima autoreprodukcijos idėją.

זָרַע – *sėti, skleisti, berti, platinti sėklą, apvaisinti*; paraidžiui išreiškia sėklos metimo laukuose veiksmą; plačiai vartojamas ir metaforine prasme, pvz.: sėti teisumą / džiaugsmą / vėją; išreiškia ir Izraelio apgyvendinimą – pasėjimą kaip įtvirtinimą – Palestinoje. Čia priežastinė *hifil* dalyvinė forma išreiškia veiksmo pastovumą. מְרִיעַ נֹרַע nurodo į pastovų gyvybingumą, priklausantį žolei bendriausia prasme.

עֵץ – kolektyvinė vienaskaita; *medis, mediena, lenta* arba tai, kas iš *medžio*; vartojamas ir kaip kolektyvinis daiktavardis. Viena iš metaforinių reikšmių – gyvybės simbolis (plg. Pr 2,9; Ps 1,3; Iz 11,1; taip pat žr. Apr 22,2).

לְמִינֵהוּ – konstrukcija iš: a) prielinksnio לְ, galinčio išreikšti, pvz., naudininką (*nota dativi*), kilmininką (*lamed auctoris*), verčiamo, pvz., į, link, iki, apie, pagal, todėl ir kt. (šiam tekste turime didelę šio prielinksnio koncentraciją: plg. 5[2x].6[1x].7[2x].8[1x].10[2x].11[1x].12[2x].14[4x].15[2x].16[2x].17[1x].18[2x].21[2x].22[1x].24[2x].25[3x].28[1].29[3x].30[4x]; 2,3[1x]); b) daiktavardžio מִין – *rūšis, tipas*; išreiškia skirtingumo idėją; c) III vyr. a. vns. įvardžio (tokio tipo konstrukcija šiame tekste dar pasikartoja 12[2x];21[2x];24[2x];25[3x] eil.). Šia formule įvardijama kūrinių rūšių įvairovė, tačiau šiame tekste ji nėra vartojama kalbant apie žmogaus kūrimą, kurio klasifikacija daug santūresnė (plg. 27 eil.).

1,12

וְהוֹצֵא^a הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב
 žolę želmanį žemė ta vedė Ir
 מְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֲשָׂה פְרִי אֲשֶׁר
 kuris vaisių darantį medį ir jos rūšį pagal sėklą sėklinančią
 זָרַעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:
 gera kad Elohim matė ir jo rūšį pagal jame jo sėklą

יָצָא – esminė šiuo žodžiu išreiškiamą idėja – *išeiti iš*; čia vartojama priežastinė *hifil* forma. Žodis aptinkamas įvairiuose kontekstuose ir priklausomai nuo jų įgyja įvairių prasminių atspalvių, pvz., šaltinis *išsiveržia*, Saulė *kyla* Rytuose; paplitęs išėjimo iš Egipto kontekstuose ir apibūdina *išėjimo* veiksmą (plg. taip pat 11 eil. הָשָׂא).

1,13

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי
 trečia diena rytas buvo ir vakaras buvo Ir

1,14

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי^a מְאֹרֹת^b בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
 dangų tų tvirtumoje šviesuliai tebūna Elohim sakė Ir
 לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה
 nakties tos tarp ir dienos tos tarp skirti daryti kad
 וַיְהִי לְאֹת וּלְמוֹעֲדִים^d וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם:
 metams ir dienoms ir nustatytiems laikams ir ženklais tebūna ir

^aהָיָה – *būti, tapti*; čia *qal* jusyvo III vyr. a. vienaskaita: יהי – *tebūna jis*, nors daiktavardis מְאֹרֶת, su kuriuo susietas, reikalauja daugiskaitos. Lietuviškai ir vns. III a., ir dgs. III a. atveju turime tą patį *tebūna*, tačiau hebrajiškai šis sutapimas tarp veiksmažodžio vienaskaitos ir daiktavardžio daugiskaitos yra imituojamas; pasakyme יהי מְאֹרֶת ataidi pirmasis imperatyvas šiame pasakojime יהי אֹרֶךְ (plg. 3 eil.) (22), čia turime tą patį vienaskaitinį imperatyvą יהי; sąsaja čia yra ir tarp imperatyvų subjektų (žr. tolesnį paaiškinimą).

מְאֹרֶת – *šviesulys, šviečianti vieta, šviestuvo šviesa, žiburys, žibintas*; paraidinė reikšmė – *šviesos šaltinis*; artimiausias אור sinonimas. Turi panašų fonetinį skambesį su מְנוּרָה, ženklinančiu tabernakulio šviestuvą – septynšakę žvakidę menorą.

וְהָיָה – čia vartojama perfekto forma, ją paraidžiui verstume *ir buvo*, tačiau ankstesnė šioje eilutėje veiksmažodžio הָיָה jusyvinė forma šiam prefektui taip pat suteikia jusyvinę vertę, todėl čia וְהָיָה verčiame *ir tebūna*.

וּלְמוֹעֲדֵיהֶם – konstrukcija iš: a) jungtuko וְ – *ir, taip pat, arba, taigi* ir kt.; b) prielinksnio לְ (plg. 11 eil. לְמִינוֹ); c) daiktavardžio מוֹעֵד, kurio šaknis išreiškia esminę nustatyto ir apibrėžiamo laiko ar erdvės idėją, verčiama *susitikimo vieta, susitikimo laikas, šventės laikas, laiko erdvė, šventė, susitikimo palapinė*; išreiškia taip pat *žmonių sambūrį, susirinkusią žmonių grupę*; gali būti קְהָל kaip liturginio – nustatyto laiko – žmonių susirinkimo sinonimas. Gamtos ciklas skanduoja ir liturginį laiką, taigi tekstas primena teologinį principą *gratia supponit naturam*.

1,15

וְהָיָה לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
dangų tų tvirtumoje šviesuliams jie tebūna Ir
לְהָאֵיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן:
taip buvo ir žemės tos ant šviesti daryti kad

וְהָיָה – plg. 14 eil. וְהָיָה.

1,16

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים
didelius tuos šviesulius tuos du Elohim darė Ir
אֶת-הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹל לְמִנְשַׁלַּת הַיּוֹם
dienos tos valdymui didelį tą šviesulį tą
וְאֶת-הַמְּאֹרֶת הַקָּטָן לְמִנְשַׁלַּת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים
žvaigždės tos ir nakties tos valdymui mažą tą šviesulį tą ir

הַגְּדֹלִים – autorius mini du *didelius šviesulius*, tačiau vengia juos įvardyti *saule* ir *mėnuliu*. Taip galbūt išreiškia numitinimo idėja, kadangi ano meto kultūrose šie dangaus kūnai paprastai būdavo sudievinami ar laikomi dievybių buveinėmis.

הַכּוֹכָבִים – *žvaigždės* – minimos pabaigoje greičiausiai neatsitiktinai. Turint minty, jog babiloniečių mituose jos kuriamos pirmiau už saulę ir mėnulį, čia galbūt taip pat galima išvelgti antipoliteistines autoriaus nuostatas.

1,17

וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל-הָאָרֶץ:
žemės tos ant šviesti daryti kad dangų tų tvirtumoje Elohim juos davė Ir

1,18

וְלִמְשָׁלָא בַיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל
atskirti daryti kad ir naktį tą ir dieną tą valdyti kad Ir
בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
gera kad Elohim matė ir tamsos tos tarp ir šviesos tos tarp

^aמְשָׁלָ – *sakyti palyginimą / posakį / patarlą, valdyti, viešpatauti*; čia vartojamas infinityvas (kaip ir וְלְהַבְדִּיל), paraidžiui – *kad valdyti* (לְ nurodo veiksmo tikslingumą). מְשָׁל vartojimas čia – itin prasmingas, nes žodžio semos primena kūrimo teologijoje reikšmingą sąsają tarp *valdyti* ir *tarti žodį*.

1,19

וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:
ketvirta diena rytas buvo ir vakaras buvo Ir

1,20

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וַיִּשְׂרָצוּ הַמַּיִם
vandenys tie kirba tegul Elohim sakė Ir
שָׂרִץ^b נֶפֶשׁ^c חַיָּה^d וְעוֹף^e יְעוֹפֵף
skraido tegul skraidūnas ir gyvos gyvasties kirbėlynas
עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם:
dangų tų tvirtumos veidų iki žemės tos nuo

^aשָׂרִץ – *kirbėti, knibždėti, burtis, plūsti, spiestis, daugintis*; שָׂרִץ išreiškia dinamiškumo, pertekliaus, proveržio, išsiveržimo idėjas.

^bשָׂרִץ – kolektyvinė vienaskaita; *knibždėte knibždantys dalykai, spiečius, būrys, masė, daugybė*; שָׂרִץ išreiškia *mažų judančių gyvūnų spiečių*. Žodis fiksuoja judesį – išskirtinį gyvūnijos bruozą.

^cנֶפֶשׁ žodžio vartojimas apima kelis semantinius laukus: a) kvėpavimo sritį – *gerklė, ryklė, kaklas, žiotys, balsas, viršus*; b) jausenos sritį – *troškimas, geismas, noras, aistra, apetitas, skonis, skrandis*; c) gyvo būvio sritį – *gyvybė, gyvastingumas, gyvastis, gyvenimas* ir pan. (priklausomai nuo aptariamų tikrovės – žmogaus ar kitokios gyvos tikrovės). Čia žodis נֶפֶשׁ pabrėžia gyvo būvio išskirtinumą augmenijos pasaulio atžvilgiu, kuri neturi savy šio gyvybingumo ar gyvasties principo. Šia prasme Biblijoje נֶפֶשׁ yra kraujo, kuris reiškia gyvybę, sinonimas, augmenija neturi kraujo, t. y. neturi savyje gyvybės.

^dחַיָּה – čia būdvardis: *gyvas, gyvastingas, esantis*; paplitęs ir kitų kalbos dalių pavidalu. Veiksmažodinė šaknis išreiškia esminę gyvenimo idėją – *gyventi, turėti gyvenimą*; išvestinės šaknys turi *duoti gyvenimą, atgaivinti* reikšmes. Šios šaknies žodžių vartojimas yra labai įvairus, tačiau bet koku atveju jais reiškiamą būties gyvybingumo idėja išsako pozityvią jos savybę; dažnai tiesiogiai įvardijamas ir tokio gyvybingumo šaltinis – Dievas (plg. Pr 2,7).

^eוְעוֹף – kolektyvinė vienaskaita; *kazkas skraidantis: paukštis, vabzdys* ir kt.; žodžio šaknis išreiškia labai greito judesio idėją.

על^א – prielinksnis, turintis įvairų spektrą reikšmių: *ant, virš, už, po, iki, prie, ties, šalia, greta, anapus, pagal, anot, dėl, apie, kadangi* ir kiti reikšminiai niuansai. Čia konstrukcijoje ...על... על... siūlome skaityti *nuo... iki...* – taip išreiškiama idėja, kad visa teritorija *nuo* žemės *iki* dangaus (merizmas) yra rezervuota skraidūnams (plg. 20 eil., kur vandenys kaip teritorijos visuma priklauso vandenyje judantiems gyviams).

1,21

וַיְבָרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִם^א הַגְּדֹלִים
 didėles tas pabaisas tas Elohim kūrė Ir
 וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֹשֶׁת^ב אֲשֶׁר
 kuri šliaužiančią tą gyvą tą gyvastį visą ir
 שָׂרְצוֹ הַיָּם לְמִינֵיהֶם וְאֵת כָּל־^א עוֹף כָּנָף
 sparną skraidūną visą ir jų rūšį pagal vandenį tuos sukirbino
 לְמִינָהּ וַיְרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
 gera kad Elohim matė ir jo rūšį pagal

תַּיִם^א – *jūros monstros, jūros drakonas, gyvatė, krokodilas, banginis* – kas nors didelis, mitologinė pabaisa.

רְמֹשֶׁת^ב – *slinkti, šliaužti, ropoti, sėlinti, judėti, slidėti*; išreiškia idėją nedidelių gyvų organizmų, lėtai judančių žemės paviršiumi ir nepaliekančių judėjimo pėdsakų; čia *qal* – dalyvinė forma.

1,22

וַיְבָרֶךְ^א אֹתָם אֱלֹהִים לְאֹמַר פְּרוּ וּרְבוּ
 dauginkitės ir vaisių neškite kad tarti Elohim juos laimino Ir
 וּמְלֵאוּ^ב אֶת־הַיָּם בַּיָּם
 jūrose tose vandenį tuos pripildykite ir
 וְהֵעוֹף יִרְבֶּ^א בְּאֶרֶץ
 žemėje toje dauginasi tegul skraidūnas tas ir

בָּרַךְ^א – *klauptis, klūpoti, laiminti, šlovinti, padaryti laimingą*, kaip eufemizmas – *prakeikti*; čia *piel* veiksmažodis išreiškia veiksmo intensyvumą ir veikiančio subjekto atsidavimą įvardytam veiksmui.

פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ^ב – imperatyvinių veiksmažodžių serija, kuri pasikartos ir 28 eil.

רָבָה^א – *daugintis, būti gausiam / dideliam / ilgam, augti, stiprėti, didėti, ilgėti* – veiksmažodis šioje eil. vartojamas 2x – imperatyvo ir čia – jusyvo formomis; jusyvas taip pat išreiškia liepiamąją nuosaką, tačiau liepimas juo, palyginti su imperatyvu, yra sušvelnintas, išlaikytas. Čia יִרְבֶּ sakoma skraidūnui, o jusyvas aiškinamas kaip išimtinis leidimas daugintis, kadangi žemė kaip teritorija jiems nepriklauso, jų teritorija yra tai, kas yra nuo žemės iki dangaus skliauto (plg. 20 eil.).

1,23

וַיְהִי־עָרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַחַמִּישִׁי:
 penkta diena rytas buvo ir vakaras buvo Ir

1,24

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּזְכָּר אֶת הָאָרֶץ וְנִפְשׁ חַיָּה לְמִינָהּ
 jos rūšį pagal gyvą gyvastį žemė ta teisveda Elohim sakė Ir
 בְּהֵמָה רִמְשׁ וְחַיֹּת אֶרֶץ
 žemės jo žvėrį ir šliaužūną ir gyvulį
 לְמִינָהּ וַיְהִי כֵן:
 taip buvo ir jo rūšį pagal

^aזָכָר – plg. 12 eil. יָזָא.

^bבְּהֵמָה – kolektyvinė vienaskaita; *gyvūnas, žvėris, galvijas, gyvulys* žymi keturkojus gyvūnus; בְּהֵמָה kaip ir žmogus turi חַיָּה (plg. Pr 2,7). Kildinamas iš šaknies *bhm* – *nebylus* arba *bmh* – *nugara, kupra*. Daugiskaitinė forma בְּהֵמוֹת (*b^hēmôt*) Hebrajų Biblijoje yra *hapax legomenon* (plg. Job 40,15) ir reiškia *begemotą*.

^cחַיָּה – plg. 20 eil. חַיָּה. Šis daiktavardis gali reikšti ir *laukinį* ar *neprijaukintą žvėrį*; greičiausiai čia vartojamas šia prasme (plg. taip pat 25 eil.).

1,25

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ
 jos rūšį pagal žemės tos žvėrį Elohim darė Ir
 וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת-כָּל-רִמְשׁ
 šliaužūną visoki ir jos rūšį pagal gyvulį tą ir
 הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
 gera kad Elohim matė ir jo rūšį pagal dirvos tos

^aאֲדָמָה – *dirva, juodžemis, humusas, gruntas, žemė, kraštas*; originale reiškia *raudoną ariamą dirvožemį*.

^bלְמִינָהּ – įvardžiutinė konstrukcija, turinti III a. mot. g. vns. įvardį; hebrajiškame tekste jis suderintas su mot. g. daiktavardžiu חַיָּה, kurį lietuviškai verčiame vyr. g. daiktavardžiu *žvėris*. Tas pats paaiškinimas galioja ir tai pačiai לְמִינָהּ, derinamai su mot. g. daiktavardžiu בְּהֵמָה, verčiamu vyr. g. *gyvulys*.

1,26

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם
 žmogų padarykime Elohim sakė Ir
 בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וַיִּרְדֵּהוּ
 skraidūno virš ir jūros tos žuvies virš tevaldo mūsų panašumą kaip mūsų paveikslą į
 הַשָּׁמַיִם וּבְבְהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרִמְשׁ
 šliaužūno to viso virš ir žemės tos visos virš ir gyvulio virš ir dangų tų
 הָרִמְשׁ עַל-הָאָרֶץ:
 žemė tos ant šliaužiančio

^aאָדָם – kolektyvinė vienaskaita – *žmonija* arba suprantamas individualiai – *žmogus*; lyties požiūriu nediferencijuotas žmogus – žmogus kaip toks. Genealogijose (plg. Pr 4,25; 5,1–5; 1Kr 1,1) minimas Adomas suprantamas kaip tikrinis vardas.

^bבְּצַלְמֵנוּ – *vaizdas, atvaizdas, paveikslas, vardas, įvaizdis, vaizdinys, paminklas, statula, šėšelis, sapnas*; צַלְמֵנוּ iš esmės išreiškia konkrečią kažko reprezentuojamą idėją, kažką per t. t. vaizdą.

יְמוּחַת – *išvaizda, forma, panašumas, palyginimas*; šis žodis nėra צָלַם sinonimas. Palyginti su צָלַם יְמוּחַת yra labiau abstraktus, išreiškiantis kažko *panašumo* į kažką idėją. Tai veiksmažodinis daiktavardis, paraidžiui suprastinas *būti kaip, būti panašiam*. Čia vartojami צָלַם ir יְמוּחַת nusako idėją, kad žmogus yra tik *kaip* (יְמוּחַת) Dievo *atvaizdas* (צָלַם). Egipto faraonas, pavyzdžiui, buvo laikomas dievybės įsikūnijimu žemėje, t. y. gyva jo atvaizdo kopija.

רָדַדְתָּ – *valdyti, viešpatauti, vyrauti*; turi agresyvumo konotaciją – *valdyti agresyviai, trypti naudojant prievartą* (plg. J1 4,13, čia tuo pačiu žodžiu nusakomas vynuogių trypimo, spaudimo veiksmas). Etimologiškai gali būti kildinamas iš akadų *redûm*, reiškiančio *vesti, palydėti* (aliuzija į piemenį). וְרָדַדְתָּ – imperatyvas dgs. III vyr. a. reikalauja skaityti אָדָם kaip kolektyvinį daiktavardį.

1,27

וַיְבָרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם
 žmogų tą Elohim kūrė Ir
 בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָרָא וּנְקֵבָהָ
 patelę ir patiną jį sukūrė Elohim paveikslą į jo paveikslą į
 בָּרָא אֹתָם:
 juos sukūrė

זָכָרָא – *vyriška lytis, vyras, berniukas, patinas*; זָכָר yra siejamas su arabų kalbos *akar*, reiškiančiu *penį*. Tai אָדָם – *žmogus*, diferencijuotas lytiškai – *vyriška lytis* (plg. 11 eil. לְמִיּוֹ (23).

נְקֵבָהָ – *moteriška lytis, moteris, mergaitė, patelė*; נְקֵבָה yra kildinamas iš šaknies *nqb*, reiškiančios *skylę, padaryti skylę* (plg. 2Kar 18,21), *gręžti* (plg. 2Kar 12,9). Tai אָדָם – *žmogus*, diferencijuotas lytiškai – *moteriška lytis* (plg. 11 eil. לְמִיּוֹ (24).

1,28

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים
 Elohim jiems sakė ir Elohim juos laimino Ir
 פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ
 žemę tą pripildykite ir dauginkitės ir vaisių neškite
 וְכִבְשׁוּהָ וַרְדּוּ בְּרִגְתֵּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 dangų tą skraidūno virš ir jūros tos žuvies virš valdykite ir ją paverkite ir
 וּבְכָל-חַי הַיָּדָה הַרְמֹשֶׁת עַל-הָאָרֶץ:
 žemės tos ant šliaužiančio to gyvio viso virš ir

כִּבְשׁוּהָ – *pavergti, pajungti, engti, laikyti savo žinioje, priversti, primesti, pažeminti* (seksualine prasme); šaknis siejama su akadų *kabāsu* – *mindyti* ir arabų *kabasa* – *minkyti, pažaboti*. כִּבְשׁוּהָ ir jo vediniai suponuoja objekto *pajungimą tarnauti* jo atžvilgiu veikiančiam subjektui, kurio veikimas įima ir jėgos ar prievartos panaudojimą. Tai reiškia, kad pajungiamas tarnauti objektas yra priešiškas כִּבְשׁוּהָ veiksmui. Taip šiame imperatyve tęsiama visam tekstui būdinga kūrimo sampratos linija – kūrimas yra įveika prieštarų ir chaotiškų jėgų.

וַרְדּוּ – plg. 26 eil. רָדַדְתָּ; šiuo imperatyvu sustiprinamas ir kartu moderuojamas כִּבְשׁוּהָ priklausantis jėgos ar prievartos aspektas. Imperatyvų וַרְדּוּ וּכְבַשׁוּהָ idėja tuomet būtų *apvaldykite* (tai, kas priešiška) ir *valdykite* (apvaldytą veskite).

(23) Žr. [20, 169–170].

(24) Žr. [20, 169].

1,29

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה^a נָתַחֵי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב
 žolę visą jums daviau štai Elohim sakė Ir
 זָרַע אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ
 žemės tos visos veidų ant kuri sėklą sėklinančią
 וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוֹ פֵּרִי־עֵץ זָרַע זָרַע
 sėklą nešantis medžio vaisius kuriame medį tą visą ir
 לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ^b
 maistui buvo jums

^aהִנֵּה – *štai, jeigu, žiūrėkit*; parodomoji dalelytė, galinti funkcionuoti kaip jaustukas ar šauktukas; šioje vietoje įprasta formuluotė אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר papildoma dalelyte הִנֵּה, po kurios eina nuosakos pasikeitimas iš liepiamosios į tiesioginę (plg. 3 eil. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים) – taip atkreipiamas dėmesys į maisto davimo žmogui svarbą. Simboliniam lygmeny žolė kaip maistas reiškia prievartos ir agresijos vengimo žmogaus tikrovėje reikalavimą (plg. 28 eil. רָדָה ir כָּבַשׁ).

^bלְאֹכְלָהּ – konstrukcija iš: a) prielinksnio ל, kuris čia išreiškia tikslingumą (plg. 11 eil. לְמִינֵוּ), ir b) daiktavardžio אֹכְלָה – *maistas, valgis, penas, mityba, palaikymas, ganykla*; suprantama kaip konsumuojamas maistas gyvybei palaikyti; vartojamas ir metaforiškai (plg., pvz., Ez 18,11).

1,30

וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וְלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
 dangų tų skraidūnui visam ir žemės tos gyviui visam Ir
 וּלְכָל־רוֹמֵשׁ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה
 gyva gyvastis kuriame žemės tos ant šliaužiančiam visam Ir
 אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי כֵן^a
 taip buvo ir maistui žolę žalumą visą

^aוַיְהִי כֵן formuluotė šiame tekste pasikartoja 6x (plg. taip pat 7.9.11.15.24); visuomet, išskyrus šį atvejį, atlieka kreatyvinę funkciją – ženklina naujos tikrovės atsiradimą; čia וַיְהִי כֵן turi normatyvinę prasmę, t. y. pažymi kūrinių paklusnumą dieviškajai tvarkai.

1,31

וַיִּרְאֵהוּ אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲגִהָ־טוֹב מְאֹד^b
 nepaprastai gera štai ir padarė ką visa Elohim matė Ir
 וַיְהִי־עָרֵב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:
 šešta ta diena rytas buvo ir vakaras buvo ir

^aוַהֲגִהָ – plg. 29 eil. הִנֵּה.

^bמְאֹד – *nepaprastai, be galo, labai, apščiai, gausiai, pertekliniai*; 6x šiame tekste girdime pasakymą כִּי־טוֹב (plg. 4 eil. טוֹב), čia – septintąjį kartą – formuluotė modifikuojama į מְאֹד. טוֹב מְאֹד Hebrajų Biblijoje aptinkamas dažniausiai kaip prieveiksmis, įvairiose konstrukcijose, paprastai išreiškia kažkokį apstų, nepaprastą pozityvumą (plg. Iš 1,7).

^cוַיְהִי – skaitvardis, čia pirmą kartą pavartotas su artikeliu (pabrėžtinis) – ši diena su-skaičiuojama ypatingai (plg. taip pat 2,2 eil.)

2,1

וּבְכֹלֵי^a הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם^b;
jų armija visa ir žemė ta ir dangūs tie užbaigti buvo Ir

^aכָּלֵה – *atlikti, užbaigti, įvykdyti, nuveikti*; esminė veiksmažodinės šaknies idėja – *užbaigti procesą iki galo*; čia *pual* forma yra pasyvi, išreiškianti, jog procesas, kuris vyko – dangaus ir žemės kūrimas, dieviško veikimo dėka yra realiai užbaigtas (*passivum divinum*).

^bצָבָא – *armija, kariuomenė, karas*; צָבָא turi karinę ir tvarkos konotaciją – juo nusakoma tvarkingai suorganizuota grupė.

2,2

וּבְכֹלֵי אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
septintoje toje dienoje toje Elohim baigė Ir
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּח^a בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
septintoje toje dienoje toje nustojo ir padarė kurį jo darbą
מְלַכְּ- מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
padarė kurį jo darbo viso nuo

^aשָׁבַח – *nustoti, liautis, baigti, nutraukti darbą, neegzistuoti, susilaikyti, atsigauti*; kai veiksmazodis vartojamas Šabo kontekste, turi prasnę *ilsėtis, švęsti Šabą*.

2,3

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי
septintą tą dieną Elohim laimino Ir
וַיְקַדְּשׁ^a אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַח מְלַכְּ- מְלַאכְתּוֹ
jo darbo viso nuo sustojo joje kadangi ją šventino ir
אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת^b;
padaryti kad Elohim sukūrė kurį

^aקִדְּשׁ – *būti šventam, būti pašventintam, būti atskirtam, būti paskirtam, pasišvęsti*; קִדְּשׁ iš esmės nusako tai, kas priklauso *sacrum* sferai, taigi atskirtai nuo to, kas yra profaniška. Čia intensyvia *piel* forma pabrėžiamas pats veiksmas – Dievo užsiangažavimas קִדְּשׁ objektą – šiuo atveju Šabą – padaryti išskirtinį.

^bלַעֲשׂוֹת – konstrukcija iš: a) prielinksnio ל (plg. 11 eil. ל) ir b) veiksmažodžio עָשָׂה (plg. 7 eil. עָשָׂה); čia infinityvas – *kad padaryti, tam, kad padaryti*. Gramatinė anomalija, vienas iš *crux interpretum*, dažniausiai neverčiamas (25).

LITERATŪRINIO PR 1,1–2,3 VERTIMO PASIŪLYMAS

1,1 Kai Dievas kūrė dangų ir žemę, ²žemė buvo beformė ir tuščia, tamsa – viršum vandenu gelmės, ir baugi audra sklendė vandenu paviršiumi. ³Tada pasakė Dievas: „Tebūnie šviesa“. Ir buvo šviesa. ⁴Ir pamatė Dievas – ta šviesa, kaip gera! Ir atskyrė Dievas šviesą nuo tamsos. ⁵Tuomet pavadino Dievas tą šviesą ‘diena’, o tą tamsą – ‘naktim’. Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena pirma. ⁶Tada pasakė Dievas: „Tebūna tvirtuma viduryje vandenu ir teatskiria

(25) R. Alter, pvz., לַעֲשׂוֹת ... בָּרָא. verčia *had created to do*; žr. [3, 20]; A. Wénin taip pat neignoruoja šio *crux interpretum*, versdamas *aveva creata [opera sua] per fare*; žr. [28, 14]. S. B. Chyliskis (XVII a.) לַעֲשׂוֹת verčia *kad ghi pabaigtu*, taigi šios keistos konstrukcijos taip pat nevengia; žr. [23, 34]. Apie לַעֲשׂוֹת vertimą kai kuriose lietuviškose versijose ir šio pasakymo interpretavimą žr. [12, 54–59].

ji vandenį nuo vandenių.⁷ Ir padarė Dievas tvirtumą ir atskyrė tarp vandenių, kurie buvo apačioje tvirtumos, ir tarp vandenių, kurie virš tvirtumos. Ir buvo taip.⁸ Tuomet pavadino Dievas tą tvirtumą 'dangum'. Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena antra.⁹ Tada pasakė Dievas: „Tesusirenka vandenys, kurie po dangumi, į vieną vietą ir tegul būna matoma sausuma“. Ir buvo taip.¹⁰ Tuomet pavadino Dievas tą sausumą 'žeme', o tų vandenių telkinį pavadino 'jūra'. Ir pamatė Dievas – kaip gera!¹¹ Tada pasakė Dievas: „Teišdaigina žemė želmenis, žolę, duodančią sėklą, medžius, nokinančius vaisius, vaisius pagal rūšis jų, kadangi turi jų sėklą žemei“. Ir buvo taip.¹² Ir išdaigino žemė želmenis, žolę, duodančią sėklą pagal rūšį jos, ir medžius, nokinančius vaisius, kurie turi sėklą pagal rūšį jų. Ir pamatė Dievas – kaip gera! Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena trečia.¹⁴ Tada pasakė Dievas: „Tebūna šviesuliai dangaus tvirtumoje, kad atskirtų dieną nuo nakties, ir tebūna jie ženklais šventėms, dienoms ir metams.¹⁵ Ir tebūna jie šviesuliais dangaus tvirtumoje, kad šviestų žemei“. Ir buvo taip.¹⁶ Ir padarė Dievas du didelius šviesulius – šviesulį didelį, kad šviestų dieną, ir šviesulį mažą, kad šviestų naktį, taip pat ir žvaigždes.¹⁷ Ir išdėstė juos Dievas tvirtumoje dangaus, kad šviestų žemei,¹⁸ kad šviestų dieną ir naktį, kad atskirtų šviesą nuo tamsos. Ir pamatė Dievas – kaip gera!¹⁹ Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena ketvirta.²⁰ Tada pasakė Dievas: „Tegul kirba vandenys, kirbėlynai gyvasties gyvos, ir skraidūnai tegul skraido nuo žemės iki dangaus tvirtumos“. ²¹ Ir sukūrė Dievas dideles pabaisas, ir kiekvieną šliaužiančią gyvastį gyvą, kuri kirbino vandenį pagal rūšį savo, ir visus sparnuotus skraidūnus pagal rūšį jų. Ir pamatė Dievas – kaip gera!²² Tuomet palaimino juos Dievas tardamas: „Būkite vaisingi, dauginkitės ir pripildykite jūrų vandenį, o skraidūnai tegul dauginasi žemėje“. ²³ Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena penkta.²⁴ Tada pasakė Dievas: „Teišveda žemė gyvastį gyvą pagal rūšį jos: gyvulius, šliaužūnus ir žvėris žemės pagal rūšis jų“. Ir buvo taip.²⁵ Ir padarė Dievas žemės žvėris pagal rūšį jų, ir gyvulius pagal rūšį jų, ir visus dirvos šliaužūnus pagal rūšį jų. Ir pamatė Dievas – kaip gera!²⁶ Tada pasakė Dievas: „Padarykime žmoniją pagal mūsų paveikslą kaip panašumą mūsų, tevaldo ji jūros žuvis, dangaus skraidūnus, gyvulius ir visą žemę bei kiekvieną šliaužūną, šliaužiantį žeme“. ²⁷ Ir sukūrė Dievas žmogų pagal savo paveikslą, pagal paveikslą Dievo sukūrė jį, vyrišką ir moterišką sukūrė juos.²⁸ Tuomet palaimino juos Dievas ir pasakė jiems: „Būkite vaisingi, dauginkitės, pripildykite žemę, pajunkite ją ir valdykite jūros žuvis, dangaus skraidūnus ir kiekvieną gyvį, šliaužiantį žeme“. ²⁹ Tada pasakė Dievas: „Žiūrėkite! Duodu jums visą žolę, duodančią sėklą visam žemės paviršiui, ir visus medžius, nokinančius vaisius, nešančius sėklą, tai jums tebūna maistui.³⁰ O kiekvienam žemės žvėriui, kiekvienam dangaus skraidūnui ir kiekvienam šliaužiančiam žeme, kuriame gyvastis gyva, duodu maistui visą žalią augmeniją“. Ir buvo taip.³¹ Ir apžvelgė Dievas visa tai, ką padarė. Žiūrėkite – kaip nepaprastai gera! Sutemo vakaras, išaušo rytas, diena ta šešta.²¹ Taip buvo užbaigti dangus ir žemė, ir visa jų tvarka.² Ir užbaigė Dievas tą septintą dieną savo darbą, kurį padarė, ir ilsėjos tą septintą dieną nuo viso darbo savo, kurį padarė.³ Tuomet palaimino Dievas tą septintą dieną ir pašventino ją, kadangi joje ilsėjos nuo viso darbo, kurį sukūrė Dievas, kad padarytų.

IŠVADOS

Atliktas Pr 1,1–2,3 vertimas leidžia formuluoti tokias išvadas:

1. Siekiant literatūrinio biblinio teksto vertimo pirmiausia išryškėja jo vertimo interlinijiniu principu vertė. Nors interlinijinis vertimas yra tik tarpinė teksto į kitą kalbą versija – pirmas žingsnis į literatūrinį vertimą, tačiau jo vertė, siekiant pastarojo, yra besąlyginė. Toks vertimo procesas vertėją išlaiko maksimaliausiai ištikimą originaliam

tekstui, suteikdamas jam intuicijos pusiausvyrą tarp paradinės prasmės ir jos perteikimo. Neskaitančiam Biblijos originaliomis jos kalbomis toks instrumentas yra priemonė bent iš dalies pajusti biblinio teksto grožį, jo autorių mąstymo savitumą, kaip, beje, ir jo perteikimo į savą kalbą problemišumą.

2. Leksikografinės pastabos faktiškai paaiškina tai, kas vyksta paraidiniame interlinijiniame vertime, ir kartu atskleidžia originalios kalbos leksikos semantikos platumas. Tokios pastabos pagrindžia vertėjo apsisprendimą dėl vienokios ar kitokios galimybės renkantis literatūrinę teksto versiją, taip pat byloja apie užkulisinę jo kaip vertėjo dramą.

3. Geras literatūrinis biblinio teksto vertimas turėtų paisyti biblinės filologijos pažangos bei kalbos, į kurią jis verčiamas, šiuolaikiškumo. Pastarajam pasiekti būtinas bibliستų ir lituanistų bendradarbiavimas.

4. Tiesa ta, jog literatūrinė teksto versija visuomet atspindės subjektyvų vertėjo supratimą apie tekstą ir subjektyvų jo kalbos pojūtį. Kaip tik dėl to tekstas visuomet liks atviras *kitokiam* vertimui...

Gauta 2014 02 03
Priimta 2014 03 11

Šaltiniai ir literatūra

- [1] ALIULIS, Vaclovas. Nuo fragmentų iki ekumeninės Biblijos. Lietuviškojo Biblijos vertimo tradicijos ir jų susitikimas. Iš: *Biblija Lietuvos dvasinėje kultūroje*. Jubiliejinės konferencijos darbai. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2003, p. 7–14.
- [2] ALONSO SCHÖKEL, Luis. *Diccionario bíblico hebreo-español. Contiene glosario español-hebreo bíblico*. Madrid: Editorial Trotta, 1999².
- [3] ALTER, Robert. *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. New York–London: W. W. Norton & Company, 2004.
- [4] *Biblija. Naujas lietuviškas vertimas. Senasis Testamentas ir Naujasis Testamentas*. Vertė A. Jurėnas. Duncanville: World Wide Printing, 2000.
- [5] BRIKS, Piotr. *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. Prymasowska Seria Biblijna. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio, 1999.
- [6] BROWN, Francis; DRIVER, Samuel R.; BRIGGS, CHARLES A. A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament. In: *BibleWorks 7.0*.
- [7] DIKEVIČIUS, Danielius. „Kaip galiu suprasti, jei man niekas nepaaiškina?!“ (Apd 8,31). Tobulos biblinės hermeneutikos paieškant. *Žmogus gyvas ne vien duona. Č. Kavaliausko ir A. Rubšio atminimui*. Bibliotheca Sancti Josephi. T. I. Sudarė D. Dikevičius, I. Gudauskienė, R. Šalaševičius. Vilnius: Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, 2008, p. 17–47.
- [8] DIKEVIČIUS, Danielius. Mariologinės dogmos – teologinės antropologijos sintezė. Iš: *Krikščioniškosios antropologijos postulatai. Tradicija ir dabartis*. Konferencijos medžiaga. Sudarė I. Gudauskienė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto I-kla, 2010, p. 147–159.
- [9] DIKEVIČIUS, Danielius. Dėl Pr 1, 1–3A vertimo ir interpretacijos. Iš: *Kunigas. Vilniaus Arkivyskupo Kardinolo Audrio Juozo Bačkio tarnystės penkiasdešimtmečiui*. Sudarė V. Balčius. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011, p. 95–104.
- [10] DIKEVIČIUS, Danielius. Dėl φιλῶ vertimo. Iš: *Duosiu jums ganytojų pagal savo širdį. Minint Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos atkūrimo 20-metį*. Bibliotheca Sancti Josephi. T. IV. Sudarė D. Dikevičius, I. Gudauskienė. Vilnius: Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, 2014, p. 71–76.
- [11] GUDAUSKIENĖ, Ingrida. Jahvės tarnas ir tarnai *Izaijo knygoje*. Iš: *Žmogus gyvas ne vien duona. Č. Kavaliausko ir A. Rubšio atminimui*. Bibliotheca Sancti Josephi. T. I. Sudarė D. Dikevičius, I. Gudauskienė, R. Šalaševičius. Vilnius: Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, 2008, p. 81–106.

- [12] GUDAUSKIENĖ, Ingrida. Žmogus – *Imago Dei*. Biblinės antropologijos ašis ir jos aptarties pozicijos. Iš: *Krikščioniškosios antropologijos postulatai. Tradicija ir dabartis*. Konferencijos medžiaga. Sudarė I. Gudauskienė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto I-kla, 2010, p. 43–61.
- [13] GUDAUSKIENĖ, Ingrida. Dievo ir žmogaus tikrovės įvaizdžių žaismas 23 psalmėje. Iš: *Kunigas. Vilniaus Arkivyskupo Kardinolo Audrio Juozo Bačkio tarnystės penkiasdešimtmečiui*. Sudarė V. Balčius. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011, p. 135–152.
- [14] GUDAUSKIENĖ, Ingrida. βλέπω, θεωρέω ir ὁράω vertimo problema Jn 20,1-18 naratyve. Iš: *Duosiu jums ganytojų pagal savo širdį. Minint Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos atkūrimo 20-metį*. Bibliotheca Sancti Josephi. T. IV. Sudarė D. Dikevičius, I. Gudauskienė. Vilnius: Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, 2014, p. 77–86.
- [15] HARRIS, Laird R. (ed.). *Theological Wordbook of the Old Testament*. V. I–II. Chicago: Moody Press, 1981².
- [16] HOLLADAY, Williams, L. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament. Based upon the Lexical Work of Ludwig Koehler and Walter Baumgartner*. Leiden–Boston–Köln: Brill, 2000. In: *BibleWorks 7.0*.
- [17] JOŪON, Paul; MURAOKA, Takamitsu. *A Grammar of Biblical Hebrew. Part One: Orthography and Phonetics. Part Two: Morphology*. Subsidia Biblica. T. XIV(1). Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 2000.
- [18] JOŪON, Paul; MURAOKA, Takamitsu. *A Grammar of Biblical Hebrew. Part Three: Syntax. Paradigms and Indices*. Subsidia Biblica. T. XIV(2). Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 2000.
- [19] KAVALIAUSKAS, Česlovas. *Eschatologija žmogui ir pasauliui*. Sudarė A. Buračas, I. Gudauskienė, M. Ragaišis, S. Rumšas. Vilnius: Edukologija, 2013².
- [20] LEMAŃSKI, Janusz. *Księga Rodzaju. Rozdziały 1–11. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Nowy Komentarz Biblijny Stary Testament. T. I(1). Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2013.
- [21] *Lietuviški Šventojo Rašto vertimai*. Prieiga per internetą: http://biblija.lt/index.aspx/lt_vertimai/vertėjai/ [žiūrėta 2014 01 08].
- [22] MEYER, Rudolf. *Gramática del hebreo bíblico*. Barcelona: Editorial Clie, 1989.
- [23] *Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblija. Senasis Testamentas. Lietuviško vertimo ir olandiško originalo faksimilės*. T. I. Sudarė G. Kavaliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
- [24] SKA, Jean Louis. *Introduzione alla lettura del Pentateuco. Chiavi per l'interpretazione dei primi cinque libri della Bibbia*. Collana Biblica. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2001².
- [25] SPEISER, Ephraim A. *Genesis. Introduction, Translation and Notes*. The Anchor Bible. V. I. New York: Doubleday & Company, 1964.
- [26] VON RAD, Gerhard. *Genesi. Traduzione e commento*. Antico Testamento. T. II(4). Brescia: Paideia, 1978².
- [27] WÉNIN, André. *Non di solo pane... Violenza e alleanza nella Bibbia*. Epifania della Parola. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2004.
- [28] WÉNIN, André. *Da Adamo ad Abramo o Ferrare dell'uomo. Lettura narrativa e antropologia della Genesi. I. Gen 1,1–12,4*. Testi e commenti. T. XXIX. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2008.
- [29] WESTERMANN, Claus. *Genesis. Kapitel 1–11*. T. I. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1985.

INGRIDA GUDAUSKIENĖ, DANIELIUS DIKEVIČIUS

Translation and lexicographical notes of Genesis ch. 1–4, I: creation account in 1,1–2,3

Summary

In this article a new translation of the Gen 1,1–2,3 from biblical Hebrew into Lithuanian is proposed, which is justified by the interlinear rendering of the text from one language to other as well as by the lexicographical notes.

Interpreting text in such a mode the translator is primarily related to the original text morphology, syntax, and, of course, to its lexicon in the original meaning of the stems. It is only an intermediate pass transporting the meaning of the text from the original to its new *home status* in other language, but it also has an undisputed value. Essentially because of keeping the interpreter faithful as much as possible to the original text and providing him the intuitions balance between its meaning and interpretation. Actually lexicographical notes explain what is going on in the literal interlinear version and at the same time expose the latitude of the original lexicon semantics. Finally, such philological observations also provide a background for the translators' decision for one or another option in rendering text meaning into other language.

At present in Lithuania the discourse on the professional scientific level regarding the problems of the biblical text translation is scarcely noticeable and very fragmented. Hence this publication aims to encourage professional biblical scholars and philologists to intensify such a discussion and a respective research.

Key words: Genesis, interlinear literal version, literary translation, lexicographical notes